

YTTRANDE

Datum 2025-01-28 Dnr R 120-2024

1 (2)

Justitieombudsmannen
Thomas Norling

Regeringskansliet
Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över promemorian Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem – slutredovisning angående frågor om Statens institutionsstyrelsens särskilda befogenheter (Ds 2024:26)

(S2024/01907)

Riksdagens ombudsmän (JO) har beretts tillfälle att yttra sig över den rubricerade promemorian.

Promemorian förslår syftar till att öka tryggheten och säkerheten vid SiS särskilda ungdomshem och LVM-hem. Förslagen innebär inskränkningar i fri- och rättigheter, men min uppfattning är att behoven av åtgärder är noggrant utredda och analyserade, och föreslagen är väl avvägda utifrån de krav som proportionalitetsprincipen ställer. Med utgångspunkt i de aspekter som JO har att beakta har jag därför inte något att erinra mot förslagen. Promemorian innehåller mig dock anledning att framhålla följande.

Som understryks i promemorian har det i samband med bl.a. JO:s tillsyn av SiS vid flera tillfällen uppmärksammats att myndigheten har tillämpat bestämmelserna om de särskilda befogenheterna på ett felaktigt sätt. Jag har också i ett tidigare lagstiftningsärende uttryckt viss oro över SiS förmåga att använda de särskilt reglerade tvångsåtgärderna på ett korrekt och rättssäkert sätt (se mitt yttrande över promemorian Utökade befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem [Ds 2023:20]). I det yttrandet påtalade jag bl.a. att det är avgörande för myndighetens användning av tvångsåtgärder att den säkerställer en korrekt och enhetlig rättstillämpning och att myndigheten förmår skaffa sig den kompetens och de resurser som behövs för det. De övergripande synpunkter som jag framförde då gör sig gällande även i förhållande till de nu aktuella förslagen.

I promemorian framförs att det är centralt med en fungerande tillsyn på grund av risken för felaktig rättstillämpning eller bristande regelefterlevnad vid SiS. Jag delar den ståndpunkten men konstaterar samtidigt att det helt saknas en diskussion om vilka konsekvenser som förslagen får för den ordinära tillsyn som Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ansvarar för. Utöver att förslagen ger SiS möjlighet att använda särskilda befogenheter i fler situationer än tidigare medför de även en

skyldighet för SiS att regelbundet lämna underrättelser om beslut avseende tvångsåtgärder till IVO. Det innebär givetvis ytterligare arbete för IVO, men det finns inga resonemang om IVO:s möjligheter att bedriva en effektiv och ändamålsenlig tillsyn. Jag kan inte nog understryka hur viktigt det är att IVO kan fullgöra sitt tillsynsuppdrag när det gäller SiS.

I promemorian föreslås bestämmelser som syftar till att säkerställa en rättssäker användning av de särskilt reglerade befogenheterna, t.ex. en rätt att överklaga beslut. En ytterligare förutsättning för en rättssäker tillämpning är emellertid att de barn, unga och intagna som blir föremål för tvångsåtgärder förstår vad åtgärderna innebär och vilka rättigheter den enskilde har. Jag vill understryka vikten av att SiS på ett tydligt sätt informerar den enskilde om detta och – när det gäller barn och unga – vilken rätt till ett offentligt biträde som kan finnas. Det är naturligtvis viktigt att sådan information lämnas varje gång en tvångsåtgärd används och att det dokumenteras i den enskildes journal vilken information som har lämnats.

Yttrandet har beslutats av JO Thomas Norling. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Maria Karlströms har föredragit ärendet och byråchefen Christina Fredin har deltagit i beredningen.